

„Archeoskanzen“ historického města: archeologické nálezy prezentované na místě

Přiblížení života pravěku a středověku není vázané jen na archeoskanzeny. Jejich funkci ve městech „přebírají“ archeologické nálezy prezentované na místě.

■ Milan JANČO

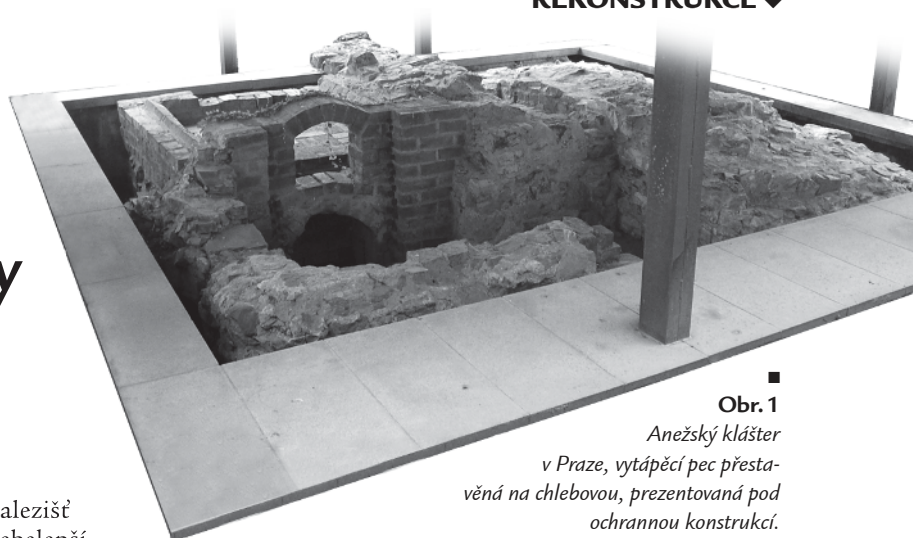
Národní památkový ústav
ústřední pracoviště, Praha

Prezentace torzální architektury na místě je nejprírodnější způsob přiblížení archeologického nálezu veřejnosti. Návštěvníci nevyhledávající archeologické expozice se bez pocitu, že jsou v muzeu mohou obeznámit s historií míst kde tráví svůj čas a prohlédnout si vystavené nálezy. Zdařilá prezentace na místě, jež se stane příkladem pro projektanty řešící otázku zachování nálezů torzální architektury, je tím nejlepším impulsem k ochraně a uchování dalších podobných nálezů a s nimi i archeologických terénů, i proto, že archeologie příštího století vytěží

z archeologických nalezišť více informací než sebelepší dnešní odborník.

Torzální architektura odhalovaná během archeologických výzkumů je specifickou kategorií architektonického dědictví. Předmětem ochrany jsou torza zachovaná pod úrovní terénu. Jsou charakteristická absencí součástí chránících je před vlivy okolí. Překryté jistou dobu zeminou, jsou znovu, ve své neúplné podobě, vystaveny vnějším vlivům.

V rámci přípravy a vlastní realizace zpřístupnění torzální architektury na místě má být podporováno využívání postupů chránících prezentovanou památku a umožňujících její prezentaci bez výraznějších zásahů do její autentické podoby. Součástí zvolené metody by mělo být respektování hierarchie hodnot. Ve všech případech je potřebné najít míru zásahů zajišťujících zpomalení rozpadu nálezu a současně jeho prezentování v širším kontextu.



■ Obr. 1

Anežský klášter
v Praze, vytápěcí pec přestavěná na chlebovou, prezentovaná pod ochrannou konstrukcí.

Cílem archeologické památkové péče je zachování nálezů torzální architektury na místě do doby, než bude jejich prezentace možná. Pokud k tomu nejsou podmínky, je lepší nález zasypat a navrátit do podmínek před jeho odhalením. Stále nejčastěji voleným zacházením s torzální architekturou, v rozporu se zásadami péče o archeologické dědictví, je její nahrazení novostavbou. Pokud není možné torzální architekturu zachovat na místě, nabízí se její přesun, případně přesun její části. Ani toto řešení by nemělo představovat standardní zacházení s archeologickým nálezem.

Zajištěním dlouhodobé ochrany je možné přistoupit k prezentaci nálezu na místě. Podle velikosti možno prezentaci rozčlenit na lokální, kdy se zpřístupňuje jeden objekt nebo jeho část, bez dalších dostavěb, liniové, zpřístupňující pásy hradeb, konstrukce mos-

tů, kanalizací, žlabů a stok a plošné, kdy jsou zpřístupňovány v plném rozsahu celé urbanistické soubory. Podle rozsahu zásahů do torzální architektury zastavujících její rozpad se rozlišuje prezentace stabilizovaného a konzervovaného torza v nálezovém stavu, prezentace částečně stabilizovaného a rekonstruovaného torza se zachováním charakteru ruiny a prezentace úplné rekonstrukce odkryté torzální architektury, slohové nebo náznakové.

Součástí prezentace torzální architektury by měl být obsažený informační panel. Alarmujícím nedostatkem většiny prezentací je právě absence informačního systému. Prezentace panelem nevyžaduje zpřístupnění nálezu, jenž je zasypáním uveden do podmínek před svým odhalením. V zemi dochovanou torzální architekturu možno prezentovat vyskládáním půdorysu, nebo nadstavěním na



■ Obr. 2 Stará Boleslav. Základy kostela sv. Jiří a Panny Marie vyznačené v dlažbě náměstí.



■ Obr. 3 Kostel neznámého zasvěcení na Chelčického náměstí v Žatci. Zrod prezentace archeologického nálezu na místě.



■ Obr. 4 Kunětická Hora, vyznačení částí zaniklého opevnění hradu, bran a padacího mostu v zdláždění přístupové cesty a okolní zatravněné plochy.



■ Obr. 5 Nymburk, sladovna pivovaru s pecí dochovaná v novostavbě bývalého Okresního úřadu. Archeologický nálezný je zpřístupněn bezbariérově. Jeho zpřístupnění by mělo být vzorem pro další obdobné prezentace na místě.

zdlážděné nebo zatravněné ploše. Odmítanou je prezentace originálního torza v exteriéru, bez přístřešku, nebo krycí konstrukce. Důvodem je problematické zajištění dlouhodobé ochrany nechráněných částí. V případě torz ve větší hloubce pod povrchem je možné zajistit jejich zpřístupnění pod krycí pochozí betonovou deskou.

Nejšetrnější prezentací torzální architektury je její zpřístupnění v interiérech historických objektů a novostaveb. Nález může být prezentován vyznačením půdorysu v podlaze, pod skleněnou deskou, pod pochozí betonovou plochou, nebo pod dřevěnou

rozkládací podlahou, umožňující prezentaci mělce uložených nálezů. Opomíjenými zůstávají prezentace lakových obtisků snátých z profilů nalezišť a historických souvrství pomocí sloupů s vyznačenými souvrstvími a výběrem movitých nálezů.

O prezentacích na místě musí být informována veřejnost. Zdrojem informací jsou výstavy konané v prostorách, kde se nálezy prezentované na místě nacházejí, odborná literatura a internet. Nestává se často, že by právě osudy torzální architektury po ukončení výzkumu byly předmětem odborného zájmu a tak část informací o prezentované torzální ar-

chitektuře získává veřejnost vlastním terénním vyhledáváním. Prezentovaný nálezný může být dostupný 24 hodin denně a sedm dní v týdnu, pokud je situován na veřejném prostranství. Dostupnost většiny nálezů je omezena dobou, kdy je objekt, jehož jsou součástí, otevřen. Jsou to jak muzea, tak i divadla, obchody, vinárny, restaurace, úřady a další. Část nálezů v nepřístupných objektech je dostupná jen na požádání. Příležitostí pro poznání nepřístupných nálezů v kostelech a klášterech jsou Dny evropského dědictví. Měřítkem kvality demokracie je odstraňování bariér přístupu ke kulturním statkům a umožnění co nejrovnější-

ho přístupu ke kultuře. Proto je nutné sledovat zda a jak je prezentovaná torzální architektura dostupná návštěvníkům s omezenou schopností pohybu a orientace.

V České republice je přes dvě stě nálezů prezentovaných na místě. Není možné přehlédnout, že mnohé z nich jsou spíše trpěným zdrojem problémů. Je na NPÚ ÚP tento stav změnit. Nápomoci by měla připravovaná Metodika péče, ochrany a údržby torzální architektury odhalované během archeologických výzkumů prováděných v historických sídlech České republiky, která jistě přispěje ke zlepšení vztahu veřejnosti k archeologii.



■ Obr. 6 Kostel sv. Václava ve Vrbčanech, odhalené základy starších kostelů před překrytím betonovou deskou umožňující jejich prohlídku (zdroj: Fotoarchiv NPÚ ÚP).



■ Obr. 7 Kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Dolních Chabrech. Rozkládací dřevěná podlaha umožňuje rychlý a jednoduchý kontakt s minulostí prezentovanou na místě.



■ Obr. 8 Románská krypta a kostrové pohřebiště s částmi dochovaných archeologických terénů pod podlahou presbytáře barokního chrámu Sv. Markéty v Břevnově.



■ Obr. 9 Pardubice, knihovna na Pernštejnském náměstí. Torzální architektura pod nohama čtenářů.